

Vanhusneuvosto - ikääntyneiden oikeuksien puolustaja

10:00 Tervetuloa

10:05 Ikääntyneet ihmiset ovat yhteiskunnallinen voimavara -Mitä luvut puhuvat? *Irene Vuorisalo, Vanhusasiamies, Eläkeliitto ry*

10:30 Vanhusneuvostojen yhteistyö hyvinvoinnin edistämisessä *Anna Haverinen, Erityisasiantuntija, Sote-yksikkö, Suomen Kuntaliitto ry*

11:00 Mitä vapaaehtoistoiminta on -ja mitä se ei ole? Eläkeliiton vapaaehtoiset kanssakulkijoina arjessa *Katja Harinen, Suunnittelija, Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta, Eläkeliitto ry*

11:30 Digitaaliset kuilut ja käteisen rahan asema -Miten jokaisen osallisuus voidaan varmistaa *Irene Vuorisalo, Vanhusasiamies, Eläkeliitto ry*

12.00 Päätös

Irene Vuorisalo, vanhusasiamies

Eläkeliitto ry

- Suomen suurin, valtakunnallinen, poliittisesti sitoutumaton eläkeläisjärjestö
- Noin 115 000 henkilöjäsentä, 396 paikallisyhdistystä ja 20 piiriä
- Liitto on perustettu vuonna 1970
- Liiton tarkoituksena on eläkeläisten ja muiden eläketurvaa tarvitsevien henkisten ja aineellisten etujen sekä oikeuksien valvominen ja heidän sosiaalisen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa edistäminen

Ikääntyneet ihmiset – yhteiskunnan voimavara

Eläkeliiton vanhusneuvostokoulutus

30.11.2022

Irene Vuorisalo

Vanhusasiamies

Eläkeliitto ry

Ikä arvotetaan tuotantotaloudellisesti

- Pitkäikäisyys on ollut vuosisadat yhteiskunnallinen päämäärä, joka nyt on saavutettu. Kuitenkin tämä suuri voitto kääntyy yhteiskunnallisessa keskustelussa helposti vastakohdaksi: ongelmaksi
- Kun tarkastellaan niin sanottua huoltosuhdetta, kansantalouden tilinpidossa väestö jaetaan 'tuottaviin' 18–64-vuotiaisiin ja 'muihin'.
"Väestö ikääntyy ja huoltosuhte heikkenee"
- Vuoteen 2040 mennessä sote-menot ovat kasvaneet 1/3.
Ikärakenteeseen liittyvä menojen kasvu: 1/5 kasvusta johtuu väestönkasvusta ja loput korkeammista kustannuksista per henkilö *THL SustAgeable 2022*

Samaan aikaan ikääntyneet kokevat ulkopuolisuutta yhteiskunnasta

- Yli 60-vuotiaat kokevat yhä voimakkaammin suomalaisessa yhteiskunnassa ikääntymiseen liittyvää negatiivista leimaa (v. 1998 **23%** ja v. 2021 **51%**) *+60-barometri. Yli 60-vuotiaiden hyvinvointi ja arki. Eläkeliitto, Tutkimustie Oy 2021*
- Eri tutkimusten valossa noin 70% ikääntyneistä kokee olevansa toisen luokan kansalaisia *Huomisen kynnyksellä 2022: Kysely 55–84-vuotiaiden tulevaisuudennäkymistä. Eläkeliitto, EETU ry, Kantar*
- Ikäismi (ageism) = ikääntyneiden henkilöiden kokonaisvaltainen aliarviointi, joka ilmenee syrjivinä uskomuksina ja institutionaalisina käytäntöinä esim. keinotekoisina hoidon rajauksen ikärajoina terveydenhuollossa (syöpäseulonnat, kuntoutuspsykoterapia)

Huoltosuhteeseen perustuva katsantotapa jättää näkyvistä iäkkäiden ihmisten panoksen yhteiskuntaan

- Iäkkäät käyttävät voimavarojaan muiden ihmisten ja yhteiskunnan hyväksi
- Yksityisen elämänalueen tukeminen kasvattaa julkisia voimavaroja
- Mitä panoksesta tiedetään? Miten sitä mitataan?

- **Aineellinen** tuki on taloudellisia panoksia, materiaalista apua ja fyysiseen asuinympäristön ylläpitoon tai kohentamiseen liittyviä panoksia sekä fyysistä auttamista
- **Aineetonta** tukemista on moni vapaaehtois- ja vertaistoiminnan muoto
- Iäkkäiden voimavaraisuus kohdentuu sekä elämän **yksityiselle** alueelle, kuten perhe- tai ystäväpiiriin että **julkiselle** alueelle, kuten liikunta-, lastensuojelu- tai eläkejärjestöjen toimintaan tai ansiotyöhön
- Toisinaan ollaan ammatillisesti julkisen ja yksityisen rajamailla kuten vapaaehtoistoiminnassa lastensuojelussa tai saattohoitokodeissa

Aineeton apu lisää tuottavuutta ja turvallisuutta

- Noin 70 % isovanhemmista hoitaa lapsenlapsiaan. Lasten sairastaessa isovanhempien antamalla lastenhoitoavulla on taloudellista merkitystä, koska vanhemmat voivat lapsen sairastaessa käydä töissä *Väestöliitto 2018*
- Samalla 62–67-vuotiaista omille vanhemmilleen käytännöllistä apua antaa peräti 70 % *Danielsbacka, Hämäläinen & Tanskanen 2020*
- Vuonna 2012 oli käytännöllistä apua aikuisille lapsilleen antanut yli puolet ja taloudellista apua hiukan alle puolet 62–67-vuotiaista *Topo, Jyrkämä 2020*
- Isovanhempien panoksen lastenlastensa hoitamisen rahalliseksi arvoksi on esitetty 540 miljoonaa euroa vuosittain *Topo, Jyrkämä 2020*

lääkkäiden antama apu on pyyteetöntä

- +60-barometrissa 7 % oli auttanut omia lapsiaan tai lapsenlapsiaan niin paljon, että oma toimeentulo oli muuttunut epävarmaksi sen vuoksi *Eläkeliitto 2021*
- 20% työssäkäyvistä eläkeläisistä rahoittaa lisäänsioilla lastensa ja lastenlastensa toimeentuloa *Eläkkeeltä töihin 2020, Eläkeliitto*
- *Eläkeliiton sähkön hinnan nousua koskeva kysely 30.9.2022: selviytyäkseen vain 6% tinkii lastensa/lastenlastensa taloudellisesta auttamisesta ja vain 9% harventaa heidän tapaamistaan*

lökkäävät tuottavat yhteiskuntaan materiaalista hyvinvointia

- Eläkeläisten työssäkäynti on lisääntynyt. Lähes 17 % vanhuuseläkeläisistä on työskennellyt vuonna 2021 *ETK 2022*
- Merkittävä osa eläkeläisistä olisi vielä valmis tekemään töitä eläkkeen ohella *Eläkkeeltä töihin 2020-2022–hanke, Eläkeliitto, Kupiainen ja Hiltunen*
- Kyky tehdä raskasta fyysistä työtä saattaa useammin erottaa seniorityöntekijän nuoremista, mutta vanhemmilla työntekijöillä on tutkimusten mukaan esimerkiksi paljon paineensietokykyä, joustavuutta ja vuorovaikutustaitoja. Runsas kokemuksellinen tieto auttaa vastaamaan työhaasteisiin, erityisesti yllättäviin tilanteisiin

Iäkkäiden kuluttaminen ylläpitää yhteiskunnan taloutta

- Iäkkäiden merkitys kuluttajina on yhä kasvanut, kun lähes neljäsosa väestöstä on yli 65-vuotiaita ja eläkkeiden taso on parantunut
- Valtion, kuntien ja seurakuntien keräämissä veroissa on mukana iäkkäiden maksamat tulo-, omaisuus- ja kulutusverot
- Vuonna 2021 perintö- ja lahjaveroa maksettiin kaikkiaan 826 miljoonaa euroa. Perinnöt ja rahalahjat nuoremmille sukupolville muodostavat huomattavan tulo- ja omaisuusvirran
- 62–67-vuotiaista yli puolet lahjoittaa rahaa vapaaehtoisjärjestöjen keräyksiin

Iäkkäät omaishoitajina

- Omaishoidon tuki on lakisääteinen yleiseen järjestämisvelvollisuuteen kuuluva palvelu, jonka järjestämisestä kunta huolehtii määrärahojensa puitteissa
- Kuntaliiton mukaan 57 % omaishoidon sopimuksen tehneistä omaishoitajista oli yli 65-vuotiaita vuonna 2021
- Kelan arvio: eri ikäisten antaman omaishoidon ja epävirallisen avun kokonaisarvo 2 miljardia euroa vuosittain. Tästä ainakin puolet on yli 65-vuotiaiden antamaa
- Omaishoidon rahallinen korvaus ja tukipalvelut eivät vastaa omaishoitajien tekemän työn yhteiskunnallista arvoa
Jyrkämä, Topo 2020
- Omaishoitajuudessa ei ole yläikärajaa: on liki 90-vuotiaita, jotka ovat päivittäisessä hoitovastuussa läheisestään, ja jotka ovat tehneet siitä sopimuksen kunnan kanssa. Läheisensä hoidosta huolehtivat myös monet iäkkäät, joilta on heidän oman heikon terveydentilansa vuoksi evätty omaishoidon tuki tai he eivät ole sitä hakeneetkaan

lääkkäiden vapaaehtoistyö on tuloksellista ja täydentää julkisia tukipalveluita

- Vapaaehtoistyön tekijöinä kaikkein aktiivisin ryhmä ovat eläkeläiset. Kansalaisareenan mukaan 40% 65–79-vuotiaista tekee vapaaehtoistyötä. Valtaosa suurimpien kansanterveys- ja potilasjärjestöjen jäsenistä on yli 70-vuotiaita
- Ilman sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoisia monia suomalaisten hyvinvointia tukevia palveluja ei olisi, eikä julkinen sektori pysty paikkaamaan järjestöjen ja vapaaehtoisten tekemää työtä
- Yhden euron investointi järjestöihin tuottaa kuuden euron arvosta toimintaa ja hyvinvointia *Topo, Jyrkämä, Gerontoliga 4/2020*
- Suomessa vapaaehtoistyön vuosittaiseksi arvoksi voidaan arvioida kolme miljardia euroa eli 1,5 prosenttia bruttokansantuotteen arvosta *SOSTE ry 2021*

Tämän hetken hyvinvointi on sukupolvisesti ehdollista

Voimavara-ajattelussa pitää mennä sukupolvien ketjussa molempiin suuntiin. Suomi lähti pitkältä takamatkalta tavoittelemaan muiden länsimaiden elintasoja ja saavutti sen kaikilta osin vasta 1960–80-luvuilla.

Suomen talouden hidas nousu alkoi jo 1860-luvulla, mutta silloin koulutus, kunnollinen ravinto ja terveydenhuolto olivat vain kapean eliitin saatavilla. Vuosina 1866–1868 Suomessa koettiin läntisen Euroopan viimeisin laaja nälänhätä. Miten Suomi köyhänä maaseutuvaltiona nousi Euroopan rikkaiden maiden joukkoon?

Esim. Nokia, Stora-Enso, Kone Oy, Supercell ja muut kansainväliset menestykset ovat rakentuneet tasa-arvoisen peruskoulujärjestelmän pohjalta

Hyvinvointiyhteiskunnan minimiehdot täyttyivät 1980-luvulla

(Professori, dekaani Juho Saari Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa Toimihankkeen selvityshenkilön raportti 30.1.2019)

- Vuonna 1963 tuli voimaan pakollinen sairausvakuutus, opintolaina ilmestyi opiskelijoiden arkeen vuonna 1969
- Peruskoulu käynnistettiin vuonna 1972. Samana vuonna tuli myös opintotuki. Lasten päivähoito-oikeus luotiin 1973
- Maksuton ateria myös lukioihin vuonna 1983, kotihoidon tuki vanhemmille vuonna 1985
- Kirjastolaitos, jäähallit
- Vielä 1970-luvun puolivälissä Suomessa oli 35 000 sähkötöntä taloutta
- Infra ja väylät: Suomen tieverkko oli kaikilta osiltaan autoliikennekelpoinen ja nykyaikaisella tasolla 1970-luvun alkuun mennessä. Väylävirasto huolehtii valtion 78 000 km tieverkon ylläpidosta yhdessä alueellisten ELY-keskusten kanssa. Rata, vesi, jäänmurtaajat

Toimiva demokratia

- Toimintatavoissa korostuvat hyvän hallinnon periaatteet, kuten johdonmukaisuus, läpinäkyvyys ja henkilöön sidotun harkinnan vähäisyys
- Sosiaaliset oikeudet on turvattu perustuslailla
- Pyrkimys hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen
- Julkisista menoista noin puolet kohdennetaan sosiaalisiin riskeihin vastaaviin sosiaalimenoihin tai niihin rinnastettavissa oleviin verovähennyksiin
- Elämän edellytyksiä edistävä tavoite erityisesti heikommassa asemassa oleville ryhmille

Päätelmät

- **lökkäiden panos on suuri** kaikilla hyvinvoinnin ulottuvuuksilla
- **Hyvinvointivaltion tunnusmerkit täyttyvät, koska ikääntyneet rakentaneet sen.** Arvoketju ymmärrettävä myös taaksepäin
- **Ikääntyneiden tarpeisiin tulee käyttää rahaa.** Kun huoltosuhde heikkenee on etsittävä vastauksia kysymyksiin:
 - Kuinka taataan riittävä / edes nykyinen etuuksien ja palveluiden taso?
 - Kuinka taataan, ettei hyvinvointi heikkene tai eriarvoisuus kasva?
- **Lakien valmistelussa ikävaikutuksia on arvioitava nykyistä perusteellisemmin,** sillä säädökset turvaavat oikeuksia

Pitääkö ihmisen olla tuottava että olisi voimavara?

- Jokainen ihminen on arvokas juuri sellaisena ainutlaatuisena ihmisenä kuin hän on – ja läpi koko elämänsä!

Kiitos!

Irene Vuorisalo
Vanhusasiamies
irene.vuorisalo@elakeliitto.fi

Vanhusneuvostojen yhteistyö hyvinvoinnin edistämisessä

Anna Haverinen, Erityisasiantuntija, Sote-yksikkö, Suomen Kuntaliitto ry

Sote-yksikkö
Suomen Kuntaliitto ry
Toinen Linja 14, 00530 HELSINKI
+358 9 771 2364, +358 50 597 6988
Anna.Haverinen@kuntaliitto.fi
www.kuntaliitto.fi

”Mitä vapaaehtoistoiminta on – ja mitä se ei ole?” Eläkeliiton vapaaehtoiset kanssakulkijoina arjessa

Katja Harinen, suunnittelija, Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta, Eläkeliitto ry

Vapaaehtoistyö on yksittäisten ihmisten tai yhteisöjen hyväksi tehtävää vastikkeetonta työtä, josta ei lähtökohtaisesti saa rahallista korvausta

”3.4 Vapaaehtoistoiminnalla on vakiintunut asema ikääntyvässä yhteiskunnassa

Julkinen sektori tunnistaa ja mahdollistaa vapaaehtoistoiminnan yhteiskuntaa ja vapaaehtoisia hyödyttävällä tavalla. Kunnat ja hyvinvointialueet vakiinnuttavat toimintaansa rakenteita, jotka edistävät ja aktivoivat paikallisen ja alueellisen tason vapaaehtoistoimintaa Julkinen sektori on selvittänyt erilaisia vaihtoehtoja, miten vapaaehtoistomijoille voidaan tarjota tukea niiden hallinnollisissa asioissa Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on lisännyt ikääntyvien osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Vapaaehtoistoiminta on edistänyt ikääntyvien terveyttä ja hyvinvointia. Vapaaehtoistoiminta on Suomessa laajaa, ja sen merkitys hyvinvoinnin lähteenä tunnustetaan yleisesti. Vapaaehtoistoiminnassa mukana oleminen ja vapaaehtoisena toimiminen on itsessään hyvinvointia edistävä tekijä. Hyöty tulee esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kautta karttuvista sosiaalisista suhteista, päivärytmistä ja kokemuksesta” *Tavoitteet vuoteen 2030, Kansallinen ikäohjelma STM 2020*

Digitaaliset kuilut ja käteisen rahan asema -Miten jokaisen osallisuus voidaan varmistaa

Eläkeliiton vanhusneuvostokoulutus 30.11.2022

Irene Vuorisalo, Vanhusasiamies, Eläkeliitto ry

Digitaalinen transformaatio ei ole huono asia mutta se pitää toteuttaa paremmin

- Lähes 40 % yli 75-vuotiaista ei ole koskaan käyttänyt internettiä. Yli puolet yli 60-vuotiaista kertoo tarvitsevansa apua digitaalisten palveluiden käyttöön *Tilastokeskus 2021*
- Alle puolet yli 60-vuotiaista on onnistunut täyttämään veroilmoituksen ja tarkistamaan veroehdotuksen digitaalisesti ja kokee hallitsevansa hyvin digitalisoituvan palveluympäristön. Yli 40 prosentilta yli 60-vuotiaista on jäänyt jopa joitakin viranomaispalveluita käyttämättä, koska asiointi on digitaalista *+60-barometri. Eläkeliitto ja Tutkimustie 2021*
- Kyse ei ole siitä, etteivätkö ikääntyneet ihmiset haluaisi opetella käyttämään digitaalisia kanavia, vaan siitä, että tuki siihen on tällä hetkellä riittämätöntä. Kaikille ei ole apua tarjolla

”Meille ei kerrottu mitään eikä meiltä kysytty mitään. Yht’äkkiä vaan muuttui.”

Ihan pihalla. Vanhat ihmiset digitaalisen maailman myllerryksessä: neuvonnan, ohjauksen ja asioiden ajamisen järjestäminen Briitta Koskiahho & Erja Saarinen (toim.) SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry Helsinki 2019

- Palvelut eivät muutu digitaalisiksi vaan ne muutetaan digitaalisiksi. Noin neljäsosa yli 55-84-vuotiaista pelkää jäävänsä digitalisoituvan yhteiskunnan ulkopuolelle *Huomisen kynnyksellä 2022, Eläkeliitto ja EETU ry n=965*
- Eläkeliitto YLEllä 21.11.2022 https://yle.fi/a/74-20003287?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=ylefiapp

Valistunut sähkösovimuksen kilpailutus onnistuu vain verkossa

- Lähes puolet suomalaisista eläkeläisistä arvelee, ettei selviä tulevasta talvesta ilman ongelmia. Tämä selviää Eläkeliiton syyskuussa tekemästä kyselystä, johon vastasi yli 4300 eläkeläistä. Vanhimmat kyselyyn vastanneista olivat yli 90-vuotiaita. Eläkeliitto onkin huolissaan, että uhkana on uuden huonokuntoisten ja palvelutarpeisten vanhusten ryhmän syntyminen
- 48 % kyselyyn vastanneista eläkeläisistä ei ole etukäteen pystynyt varautumaan energian hinnan nousuun liittyvään taloudelliseen kriisiin. Ne vastaajat, joilla on ollut mahdollisuus varautua hintojen nousuun kertoivat opetelleensa pienentämään kaikkea kulutustaan esimerkiksi ympäristösyistä tai oppineet iän myötä kuluttamaan vähemmän. Hyvätuloiset eläkeläiset ovat myös pystyneet säästämään.
- Kyselyssä 34 % alle 1249 euroa kuukaudessa bruttona ansaitsevista eläkeläisistä vastasi joutuvansa tällä hetkellä tinkimään välttämättömistä menoistaan. Kaikista eläkeläisistä 56 prosenttia ilmoitti, ettei tule selviämään talvesta ilman, että tinkii elämisen kustannuksista. Eniten tingitään omalla autolla liikkumisesta (73 %), ruuasta (60 %) sekä lämmityksestä (38 %). Myös harrastaminen vähenee
- Eläkeliitto YLEllä 15.10.2022 <https://yle.fi/a/74-20001379>

Yli kolmasosan iäkkään junamatkailu on vaikeutunut, kun lipunmyynti on sähköistynyt

Lisätietoja
junalipuista
vr.fi

- Junalippujen ostaminen digitaalisesti on monelle iäkkäälle vaikeaa tai mahdotonta, selviää Eläkeliiton kyselystä, johon vastasi yli 4000 eläkeläistä eri puolilta Suomea 550 eri paikkakunnalla
- Mikäli rautatieliikennepaikalla ei ole asiakaspalvelupistettä eikä lippuautomaattia, asiakas voi hankkia matkalipun itsepalvelukanavasta VR:n verkkokaupasta tai mobiilisovelluksella. Vain kaukojunissa lippuja voi ostaa junista pankkikortilla. Lipun myös voi ostaa VR:ltä puhelimesta. Silloinkin lippu voidaan toimittaa asiakkaalle vain sähköpostitse. Lipun voi hankkia R-kioskista tai matkatoimistosta, mutta R-kioskit sijaitsevat suurimmissa taajamissa eikä niitä ole kattavasti. Päästäkseen R-kioskiin henkilön tulee matkustaa sinne junalla – ilman lippua. Tästä on sakotettu
- <https://www.elakeliitto.fi/ajankohtaista/elakeliitto-junalippujen-myyntin-siirtaminen-verkkoon-syrjaittaa-ikaantyneimpia>

SULJETTU

Käteinen raha ja maksaminen hankaloitunut

- Käteisen rahan heikentynyt saatavuus on ongelma joka kolmannelle yli 60-vuotiaalle *+60-barometri 2021*
- Kuluttajat maksavat ostoksensa usein joko käteisellä tai pankkikorteilla. Näiden käyttö ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys, sillä lain mukaan elinkeinonharjoittajalla on oikeus päättää mitkä maksutavat hän hyväksyy
- Liikkeellä ei ole velvollisuutta esimerkiksi hyväksyä käteismaksuja. Jos kaupassa ei kelpaa käteinen, siitä pitää kertoa erikseen sekä markkinoinnissa että liikkeeseen saavuttaessa. Liikkeellä on myös oikeus asettaa rajoituksia käteisen hyväksymiselle. Yritys voi suurten seteleisen lisäksi kieltäytyä ottamasta vastaan yhden tai kahden sentin kolikoita, vaikka ne ovatkin Suomessa laillisia maksuvälineitä
- Eläkeliitto YLEllä 21.12.2022 https://yle.fi/a/74-20003287?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=ylefiapp
- Käteispalveluiden saatavuutta varmistaa Suomessa kaksi viranomasta: Finanssivalvonta ja Suomen Pankki

Käteisen käyttö ja sen tarve on edelleen merkittävä

- Käteispalveluita tarjoavien pankkikonttoreiden lukumäärä on supistunut voimakkaasti, ja jäljellä olevissa paikoissakin palvelua tarjotaan usein varsin rajoitetusti. Supistaminen on tehty monin paikoin liian nopeasti: osa kansalaisista on jäänyt ilman tarvitsemiaan palveluita
- Käteistä nostetaan Suomessa pääasiassa käteisautomaateista (96 %)
- Pienempiä käteisnostoja voi tehdä monessa kaupassa kassalla ostosten yhteydessä. Palvelu ei ole vielä yleisesti kaikkien kauppojen tarjonnassa, eivätkä kaikki palvelua tarjoavat kauppaketjut tarjoa sitä kaikkien pankkien asiakkaille. Palvelu ole vielä laajasti yleistynyt, eikä se myöskään ole korvannut muiden käteispalveluiden supistumista
- Maksutapahtumista 25–50 prosenttia tehdään edelleen käteisellä. Reilu 10 prosenttia suomalaisista kertoo käteisen edelleen olevan heidän pääasiallinen maksutapansa
Suomen Pankki 2021

Käteinen on tärkeä maksutapa myös kriisivarautumisen kannalta

- Kun sähköiset maksutavat eivät syystä tai toisesta toimi
- Kyse ei ole vain vanhusväestöstä tai ”erityisryhmistä”: kaiken ikäiset tarvitsevat käteistä
- Käteisnostot ovat vähentyneet tasaisesti. 2000-luvun alussa käteistä nostettiin Suomessa reilut 20 miljardia euroa vuodessa, nyt runsaat seitsemän miljardia. Luvun takana on silti merkittävä osa kansalaisia.
- Kierre: laskeva kysyntä johtaa palveluntarjonnan supistumiseen ja päin vastoin

Pankin asiakkaalla on oikeus nostaa ja tallettaa käteistä omalle tililleen.

Asiakkaalla on oikeus kohtuulliseen määrään ilmaisia käteisnostoja.

Pienyrittäjät ja yhdistykset tulee rinnastaa yksityisasiakkaisiksi käteispalveluissa.

Kaikkien tulee voida nostaa tasapuolisesti käteistä kaupan kassalta.

Käteinen tulee hyväksyä maksutapana kansalaisen kannalta merkittävissä palveluissa.

Suomen Pankin linjaukset käteispalveluiden ylläpitämiseksi

Suomen Pankki esittää käteispalveluille uutta sääntelyä

- Jokaisella pitäisi olla mahdollisuus hoitaa omia pankkiasioitaan itse. Toimivat pankkipalvelut on kohtuuhinnalla turvattava myös niille, jotka eivät halua tai kykene käyttämään digipalveluita. Nykyinen sääntely ei Suomen Pankin mukaan riittävällä tavalla turvaa kaikkien käteispalvelujen toteutumista
- Lainsäädäntöaloitekäteispalvelujen riittävän tason turvaamiseksi koskee kaikkia käteisen käytön kannalta olennaisia palveluja: käteisen saatavuus, sen hyväksyttävyys maksuvälineenä ja mahdollisuus tallentaa käteistä
- Käteispalveluilla ylläpidetään suomalaisten tasapuolista mahdollisuutta osallistua taloudelliseen toimintaan kullekin parhaiten sopivaa maksutapaa käyttäen
- Käteispalveluja koskevalla lainsäädäntöaloitteella Suomen Pankki haluaa edistää kaikkien suomalaisten tasapuolista mahdollisuutta valita itselleen parhaiten soveltuva maksutapa

Finanssivalvonta tekee vuosittain pankkipalveluita koskevan selvityksen, jonka avulla seurataan peruspankkipalveluiden saatavuutta ja hinnoittelua

- https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/kuluttajansuoja/peruspankkipalvelu_selvitykset/peruspankkipalveluselvitys_2021.pdf
- Kokonaisuutena peruspankkipalveluista perittävien maksujen taso nousi vuonna 2021. Pankkiasiointi on edelleen **edullisinta digitaalisia pankkipalveluita käyttäville**. Laskunmaksun hinta muissa kuin digitaalisissa palvelukanavissa vaihtelee voimakkaasti pankeittain. Kalleimpia hintoja voi pitää niin korkeana, että ne voivat vaarantaa palveluiden saatavuuden kohtuulliseen hintaan henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää digitaalisia palvelukanavia
- Koronapandemia on entisestään heikentänyt konttoripalvelujen saatavuutta. Konttoreiden määrän väheneminen sekä niiden palveluaikojen supistaminen on näkynyt joissakin tapauksissa asiakkaille siten, että jonotusajat konttoreihin ovat olleet kohtuuttoman pitkiä. Finanssivalvonta kehottaa pankkeja kiinnittämään huomiota jonotusaikojen kohtuullisuuteen

Pankkipalveluiden hinnoittelu on kallistunut

- Osa korona-aikana lanseeratuista ja alun perin väliaikaisiksi kaavailuista etäasioinnin palveluista ja palveluiden käytön tuesta on jäänyt osaksi pankkien pysyvää palveluvalikoimaa
- Kokonaisuutena peruspankkipalveluista perittävien maksujen taso nousi vuonna 2021. On kuitenkin huomioitava, että osa pankeista tuotteistaa peruspankkipalveluihin sisältyviä palveluja palvelupaketeiksi, joiden hinnoittelu on asiakkaalle edullisempi kuin palveluiden erillishinnoittelu. Palvelupakettien piiriin pääsemisen ehdot vaihtelevat pankeittain
- Pankit hinnoittelivat käteispalvelut vuonna 2021 pitkälti samaan tapaan kuin edellisen selvityksen tarkasteluajankohtana, jolloin **rajoituksetta maksuttomat käteisnostot automaateista muuttuivat kaikilla pankeilla maksullisiksi**

Palvelu	2020		2021	
	<i>Yleisin hinta</i>	<i>Vaihteluväli</i>	<i>Yleisin hinta</i>	<i>Vaihteluväli</i>
Tiliote (€/kpl/kk)	maksuton	maksuton	maksuton	maksuton
Tapahtumakysely automaattilla (€/kpl)	0,75–1,20	0,00–1,50	1,00–1,50	0,00–1,50
Online debit -kortti (€/kpl)	2,50–3,00	2,00–6,00	4,00–5,00	2,00–7,00
Offline debit -kortti (€/kpl)	2,50–3,00	2,00–6,00	2,50–5,00	2,00–7,00
Laskunmaksu (€/kpl)				
Konttorissa käteisellä	5,00–6,00	0,00–8,00	5,00–6,00	4,00–7,00
Konttorissa tilisiirtona	5,00	2,50–7,00	5,00	2,50–7,00
Maksuautomaatilla	1,00–2,25	0,00–2,25	1,00–2,75	0,00–2,75
Suoramaksuna	maksuton	maksuton	maksuton	maksuton
Maksupalvelukuorella	2,00–2,50	1,00–6,00	2,50–4,00	1,00–6,00

-Asiakkailla on oltava oikeus tehdä tililtään kohtuullinen määrä ilmaisia käteisnostoja, esim. kertaa viikossa voi helposti pitää tiheytenä, jolla tallettajan pitäisi voida nostaa tililtään rahaa ilman maksua.

-Miksi? Ihmisellä täytyy olla oikeus omiin rahoihinsa. Pankkitilillä olevat varat ovat juridisesti pankin velkaa asiakkaalle – velan perimisestä ei pitäisi joutua maksamaan.

Tuomas Välimäki
Suomen Pankki
28.11.2018

Kuluttaja-asiamies: Käteisen saatavuus ja hyväksyttävyys turvattava

- Käteisen jakeluverkosto on supistunut entisestään ja käteisen varassa oleminen johtaa usein erilaisiin palvelumaksuihin. **Jotta käteinen on kuluttajille aito vaihtoehto, se on hyväksyttävä riittävän laajasti maksuvälineenä** kuluttajan kannalta olennaisissa palveluissa. **Sitä on oltava helposti saatavilla kohtuuhintaan tarpeeksi kattavasta jakeluverkostosta** *Kuluttaja-asiamies Katri Väänänen 10.5.2022*
- Komission **EU:n vähittäismaksustrategia** sekä neuvoston päätelmät korostavat käteisen suojelemista laillisena maksuvälineenä ja valinnanmahdollisuutta maksutavan valinnassa
- **Maksutavalla on vaikutus ostokäyttäytymiseen**: käteisellä maksaminen vaikuttaa aivoihin eri tavalla kuin digitaalinen maksaminen. Käteisellä maksaminen tuntuu konkreettiselta luopumiselta ja aktivoi aivoissa tuskan tunnetta (pain of paying), mikä saa harkitsemaan ostoksia tarkemmin. Digitaalinen maksaminen koetaan abstraktiksi, johonkin tulevaisuuteen sijoittuvaksi tapahtumaksi, johon ei liity samanlaista tuskan kokemusta. Maksamisen helppouden korostaminen ja ”osta nyt, maksa myöhemmin” -kulttuuri johtavat helpommin taloudenhallinnan ongelmiin
- Tarvitsemmeko **lainsäädäntöä käteisen aseman turvaamiseen** samaan tapaan kuin Ruotsissa?

Miten jokaisen osallisuus voidaan varmistaa Päätelmät 1/3

- Perinteiset asiointikanavat pitää säilyttää digitaalisten rinnalla
- VR: Sähköisen lipunmyynnin rinnalla tulee ylläpitää perinteisiä lipunostokanavia, jotta liikkumisen vapaus ja osallisuus yhteiskunnalliseen elämään on mahdollista jokaiselle
- Uutta sääntelyä tarvitaan, jotta kaikki pystyvät toimimaan digitalisoituvassa yhteiskunnassa yhdenvertaisesti. Viranomaisilla tulee olla velvoite tarjota systemaattisesti digiopastusta. Kuntien on järjestettävä digiopastusta
- Perustelu: yhdenvertaisuus

Päätelmät 2/3: Suomen Pankin käteistä rahaa koskevaa aloitetta edistettävä

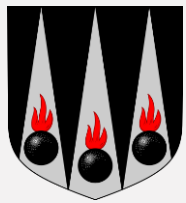
- Käteisen luonne laillisena maksuvälineenä ja kaikille kansalaisille yhdenvertaisesti käytettävissä olevana maksutapana on peruste sille, että sen asemasta säädetään parlamentaarisesti
- Käteispalvelujen tasoa, käteisen saatavuutta ja tallettamista koskeva sääntelyhanke tulee käynnistää ennen kuin käteispalvelut supistuvat niin paljon, että kansalaisilla ei ole kohtuullista mahdollisuutta käyttää käteistä maksuvälineenä
- Luotettavat ja tehokkaat maksu- ja selvitysjärjestelmät sekä kansalaisten ja yritysten tarpeita palveleva rahahuolto ovat toimivan talouden edellytys
- Suomen Pankin valtiovaranministeriölle jättämä käteisen rahan turvaamista koskeva aloite on tulossa seuraavan hallituksen käsittelyyn

Päätelmät 3/3: Ikävaikutusten arviointi osaksi lainsäädäntöval- mistelua ja päättöksentekoa

- Eläkeliiton liittovaltuusto vaatii kannanotossaan 23.11.2022 ikävaikutusten arvioinnin lisäämistä osaksi lainvalmistelua ja päätöksentekoa. Vahvistaessaan lakeja kansanedustajien tulee olla selvillä, minkälaisia vaikutuksia säädöksillä on iäkkäisiin ihmisiin - samaan tapaan kuin jo pitkään on automaattisesti selvitetty lakiuudistusten lapsi- ja ympäristövaikutuksia. Säädöspohjan vahvistamiseksi Suomen tulee myös sitoutua ikääntyneitä koskevan YK:n ihmisoikeussopimuksen edistämiseen
- <https://www.elakeliitto.fi/ajankohtaista/liittovaltuusto-ikavaikutusten-arviointi-saatava-osaksi-lainsaadantovalmistelua-ja>

Lopuksi esimerkki Puumalan kunnan vetoomuksesta pankkipalveluiden säilyttämiseksi

- <https://puumala.fi/vetoomus-osuuspankki-suur-savolle-pankkipalveluiden-saavutettavuusongelma-on-ratkaistava/>
- Pankin kassapalvelut ovat olleet erityisen tärkeitä yrittäjille sekä ikäihmisille ja yhdistysten toimijoille. Välitystilipalveluita tarvitsevat puolestaan sosiaalitoimen asiakkaat. On hyvä muistaa, ettei verkkopankkitunnuksien saaminen tai digilaitteiden hankkiminen ole kaikille mahdollista.
- Käteinen raha on edelleen laillinen maksuväline, joten myös mahdollisuus käteisrahahuoltoon ja käteisen käyttämiseen tulee olla. Tästä myös muiden pankkien tulisi kantaa omaa vastuutaan – se on vastuuta hyvinvoinnista ja toimintaympäristöstä.
- Puumalan kunta esittää, että Suur-Savon Osuuspankki räätälöisi yhdessä kunnan ja paikallisten toimijoiden sekä mahdollisesti myös muiden pankkien kanssa mallin, jolla voitaisiin vastata käteis- ja neuvontapalveluiden kysyntään. Esimerkiksi OP Pohjois-Savo on kokeillut liikkuvaa konttoria ja erilaiset minikonttoriratkaisut on ollut myös laajemminkin OP:n ja Säästöpankin agendoilla. Nämä ovat vaihtoehto etenkin apuun verkkolaskujen maksamisessa.
- Puumalan kunta lisäksi esittää, että kuntaan saataisiin TalletusOtto-automaatti sekä vaihtoraha-automaatti, jotka palvelisivat käteisrahaliikennettä.

Kiitos!

Irene Vuorisalo
Vanhusasiamies
Eläkeliitto ry

irene.vuorisalo@elakelitto.fi